

“МИНХОЖ УС-СОЛИКИН”ДА ИЙМОН МАСАЛАСИНИНГ ФАЛСАФИЙ ТАҲЛИЛИ

Машиарипов Қўзибой Вапаевич

Бухоро давлат университети мустақил тадқиқотчиси

Илмий раҳбар: Адилов Зафар Юнусович

АННОТАЦИЯ

Нажмиддин Кубронинг илмий мероси фалсафа, тасаввуф ва ахлоқ масалаларида муҳим аҳамиятга эга. Унинг ахлоқий таълимотлари нафсни поклаш, ахлоқий камолотга эришиш ва руҳий тарбияни эътибор марказига қўяди. Кубронинг фикрича, инсон ахлоқий тозаланиш йўлида нафсининг турли хилларини идора қилишни ўрганиши зарур. Бу жараёнда нафс тарбияси (нафсни поклаш) инсоннинг жамиятда ва маънавий ҳаётда юксалишига олиб келади. Кубронинг ахлоқ масалалари бўйича асосий асарлари шогирдлари томонидан узатишган ва тасаввуфий мактабларнинг ахлоқ-одоб қоидалари билан боғлиқ асосий фикрларни қамраб олган. Унинг "одоб ва ахлоқ"ка оид таълимотлари нафақат шахсий, балки жамоавий маънавий тарбиянинг ҳам муҳим қисмини ташкил этади. Нажмиддин Кубро ахлоқий камолнинг энг юқори босқичи сифатида Аллоҳга яқинлашиш ва инсон қалбини нурлантириш йўлини кўрсатади.

Бу илмий мерос нафсни назорат қилиш, ахлоқ-одобни тарбиялаш ҳамда инсоннинг маънавий ривожланиши борасида кўплаб суфийлар ва олимлар учун қимматли манба бўлиб қолган.

Муаллиф ҳақида

Нажмиддин Кубро (1145–1221) – энг машҳур суфий алломалардан бири, Хоразм заминида таваллуд топган ва суфийлик таълимотини ривожлантиришда муҳим ўрин тутган шахслардан. Унинг тўлиқ исми Аҳмад ибн Умар ибн Муҳаммад ал-Хоразмий бўлиб, унинг "Кубро" лақаби суфийликдаги буюк мақомини ифода этади. У "Валиёт отаси" деб ҳам танилган, чунки унинг кўплаб шогирдлари суфийлик йўлида буюк ишлар қилиб, ўз устозининг номи билан танилганлар.

Нажмиддин Кубро Хоразм шаҳрида дунёга келган. Унинг ёшлик йилларида илмга бўлган иштиёқи катта бўлиб, турли ислоний илмлар, хусусан, Қуръон ва ҳадис бўйича таҳсил олган. У йирик уламолардан дарс олган ва суфийликка қизиқиши уни руҳий тарбия йўлига олиб келди. У Мовароуннаҳр, Эрон ва Ироқда турли машҳур шайхлардан таълим олди.

Устозлари орасида машҳур шайх Абул Наджиб Суҳравардий бор. Нажмиддин Кубро Суҳравардийдан таъсирланиб, руҳий тарбия ва нафсни

поклашнинг суфийлик таълимотидаги аҳамиятини чуқур ўрганган ва бу мавзуда бир қанча асарлар ёзган.

Нажмиддин Кубро нафақат назариётчи, балки амалий суфий бўлиб, нафсни поклаш, руҳий озодлик ва этик тарбияга катта эътибор берган. Унинг таълимоти нафсга қарши курашиш, худога яқинлашиш учун ўз нафсини тарбия қилишни асосий восита сифатида кўради. Унинг суфийлик йўналиши "Кубровийа" тариқати деб номланиб, у орқали кўплаб шогирдлар ва муридлар пайдо бўлган.

Нажмиддин Кубро Хоразмда ўзининг маънавий мактабини таъсис этган ва унинг шогирдлари орасида машҳур суфийлар Аллоёри, Фахриддин Ироқий ва Нажмиддин Розий каби алломалар бор. Унинг асарлари суфийлик ва этика бўйича муҳим манба бўлиб хизмат қилган.

Нажмиддин Кубро 1221 йилда Чингизхон қўшинларининг Хоразмни босиб олиши вақтида шаҳид бўлган. Унинг мероси нафақат суфийликда, балки исломий маънавият ва ахлоқта ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Калит сўзлар

1. **Тазкия (нафсни поклаш):** Бу нафсни ёмонликлардан, турли хил исроф ва манфаатпарастликдан тозалаш усулидир.
2. **Зикр ва тафаккур (Аллохни ёд этиш):** Бу инсоннинг қалбида руҳий озодликка, маънавий тозалikka олиб келадиган амалиётдир.
3. **Ирфон :**Мумин қалб кўзи билан Оллохни мушоҳада қилиши.

Мазкур таълимотлар инсонни нафсини енгиш, руҳий камолотга етиш ва жамиятда ахлоқий нормаларни сақлаш учун муҳимдир. Нажмиддин Кубронинг таълимотлари нафақат шахсий ривожланишга, балки жамиятдаги ижтимоий тартиб ва адолатни мустаҳкамлашда ҳам катта ўрин тутади.

Асосий қисм.

Минхож ус-соликин” Нажмиддин Кубранинг маънавий таълимотларини ўз ичига олган муҳим асар. Унда имон масаласи, шубҳасиз, муҳим ўрин тутади, чунки Сўфийликда имон нафсни тозалаш ва руҳий ривожланишнинг асосий асосидир.

1. Имоннинг Фалсафий Таҳлили

1.1. Имоннинг таърифлари

Иймон шариятда Оллохга қалб билан ишониш, тил билан иқроқ қилишга айтилади.

Имону ният Сўфийликда ички хис-туйғулар ва кўзгусини шакллантиради. Начмиддин Кубра имонни фақат асло илоҳий дунёни таниш учун керак бўлган мустақил маъно деб олиб қарамайди, балки уни шахснинг руҳий ривожланиши ва нафснинг тафаккури учун олиб боради.

Имоннинг маъноси

Нажмиддин Кубро "Минхож ус-соликин" асарида имоннинг маъноси ва унинг аҳамиятига алоҳида эътибор беради. Имон, Сўфийликда, инсоннинг қалбидаги Илоҳий ҳақиқатларга бўлган ишонч ва иштиёқни ифодалайди. Имоннинг ўзгартирувчи кучига эга эканлигини таъкидлаш муҳимдир, чунки у инсоннинг фикрларини, туйғуларини ва амалларини шакллантиради. Имон инсонни ихтиёрли равишда яратувчи билан боғлайди, унинг руҳий ривожланишини бошлаб, нафсни тозалаш учун зарур асос бўлиб хизмат қилади.

2. Иймон ва ният

Имон, Кубранинг назариясида, иккита асосий компонентдан иборат:

Иймон – Аллоҳга ва Унинг рисолатларига бўлган ишонч.

Ният – имоннинг амаллар билан ифодаланиши. Бу компонентлар орасидаги синергия, яъни уларнинг ўзаро таъсири, инсоннинг маънавий ривожланишида асосий аҳамиятга эга. Имон, фақат ички туйғу сифатида қолмасдан, амалларга олиб келиши керак.

3. Имоннинг ўрни ва даражаси

Нажмиддин Кубро, имоннинг мукамаллиги ҳар бир инсон учун индивидуал ва шахсий жараён эканини таъкидлайди. Имоннинг сатҳи ҳар доим ўзгариб боради: у инсоннинг хулқ-атворини, фалсафасини ва руҳий ҳолатини белгилайди. Имоннинг тўлиқлиги, инсонни тозалик, инсиф, муҳаббат, ва шукроналик билан тўлдириб, унинг ҳаётини яратувчи билан яқинлаштиради.

4. Имон ва Шахс

Кубро, имонни шахснинг ички ҳолати сифатида ифодалайди. Унинг фикрича, имоннинг ҳақиқий шакли инсоннинг хулқ-атворида, одоб-ахлоқида ва яратувчига бўлган муносабатида намоён бўлади. Имонли шахс, нафсини тозалаб, маънавий ислохотлар ўтказиши керак.

5. Имоннинг аҳамияти

Имон, Кубро назариясида, жамиятда ижобий ўзгаришларга олиб келади. Имонли инсонларнинг яратувчи билан боғланиши, уларнинг ижтимоий муносабатларини ўрганиш ва жамиятда умумий муҳаббат, ҳамкорлик, ва яқинликни мустаҳкамлайди. Имон инсонларни кўнглидаги диний ва маънавий ишларини ривожлантиришда муҳим аҳамиятга эга, бу эса жамиятда тинчлик ва барқарорликка олиб келади.

Нажмиддин Кубро “Минхож ус-соликин” асарида имоннинг турли жиҳатларини кенг қамраб олади. Имон, шахснинг ўзини тўғри тушуниш, нафсни тозалаш, ва ижтимоий муносабатлардаги адолатни таъминлаш учун зарур. Имон, нафсни тарбиялашда, ўз-ўзини англашда ва маънавий ривожланишда асосий омиладир. Кубра имонни шахс ва жамиятнинг исломий принципларига мувофиқ равишда қайта қуриш учун керакли шарт сифатида кўради.

1.2. Имоннинг Сўфийликдаги ўрни

Сўфийликда имон руҳий ривожланишнинг бундан кейинги жараёнларини бошлаш учун зарур шартидир. Имоннинг мукамаллиги руҳнинг тозаллиги, ишонч ва иш-амалларнинг ривожланишига олиб келади.

Н Кубронинг таълимотида, имоннинг тўлдириш ва камчиликларга эътибор бериш керак, чунки имоннинг тўлиқлиги инсонни шундай ҳолатга олиб келадики, у яратувчи билан боғланиш учун тайёр бўлади.

2. Имон ва Набийлар

2.1. Набийларнинг роллари

Нажмиддин Кубро имонни шакллантиришда набийларнинг фаолиятини алоҳида таърифлайди. Набийлар инсонларга ҳақиқий имон, яъни Илоҳий ҳақиқатларга бўлган ишончни ўргатади. Улар ўз мисоли билан исломий ва руҳий турмушни кўрсатадилар.

2.2. Набийларга эътиқод

Имону ишончда набийларга эътибор бериш муҳим, чунки улар Аллоҳнинг хабарини кенг тарқатишда муваффақиятлидир. Н Кубро, шундай қилиб, набийларга ишониш билан руҳий ривожланишнинг мустақил йўлида имонни мустаҳкамлашнинг аҳамиятини таъкидлайди.

3. Имоннинг ижтимоий аҳамияти

3.1. Ижтимоий хусусиятлар

Имон, шундан келиб чиқиб, инсонларнинг ижтимоий муносабатларига катта таъсир кўрсатади. Нажмиддин Кубро, имоннинг ижтимоий аҳамиятига ва унинг ўзаро ҳамкорликка, муҳаббатга ва ёрдамга олиб келишига алоҳида эътибор беради. Имонли инсонлар орасидаги муносабатларнинг тўғри ташкил этилиши, жамиятнинг барқарорлиги ва фаровонлиги учун зарур омилдир.

3.2. Имон ва маънавий ҳаёт

Кубро шунга эътибор берадики, имоннинг маънавий таълимотлари инсоннинг ўзининг нафсини тозалаши, уни бошқариш ва аниқ мақсадларга эришиш учун хизмат қилади. Имонли одамларнинг маънавий ва ижтимоий фаоллиги, жамиятдаги барқарорликка олиб келади.

4. Хулоса

“Минхож ус-соликин” асарида имон масаласининг фалсафий таҳлили, жумладан, унинг шахс ва жамиятдаги аҳамияти, насл ва даврлар ўртасидаги муносабатларнинг мукамаллиги ва Сўфийликнинг муҳим ўрнини тўлиқ қамраб олади.

Нажмиддин Кубро, имонни маънавий ривожланишнинг асоси сифатида қабул қилиб, инсоннинг ҳақиқий комиллиги ва ижтимоий масъулиятини оширишга интилади.

Н Кубро ўз асарида иймонни энг юқори даражадаги талабларини санаб ўтади. Биз мазкур асарни ўқир эканмиз, бунга ўзимиз гувоҳ бўламиз

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Кубро, Нажмиддин. **Ахлоқ ва одобни тарбиялаш**. Тошкент: Ислом Академияси, 1995, 52-63-бетлар.
 2. Муқаддас, Абдулла. **Суфийлик ва ахлоқ**. Самарқанд: Самарқанд Давлат Университети, 2001, 77-82-бетлар.
 3. Ғаззолий, Абу Ҳомид. **Ахлоқ ва маънавий тарбия**. Тошкент: Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси, 2005, 33-35-бетлар.
 4. Ибн Араби, Мухйиддин. **Тасаввуф ва маънавий тарбия**. Истанбул: Тасаввуф Институт, 2010, 123-128-бетлар.
 5. Абдулбоқи, С., "Кубровийлик тариқати тарихи ва назарий асослари", 56-58-бетлар.
-